

**MANAGEMENTUL CALITĂȚII
ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR:
VALORI, COMPETENȚE, PRACTICI**

www.editurauniversitara.ro

GEORGETA MATEI

**MANAGEMENTUL CALITĂȚII
ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR:
VALORI, COMPETENȚE,
PRACTICI**

www.editurauniversitara.ro

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2012

Colecția Management

Referenți științifici: prof. univ. dr. Ioan Neacșu, prof. univ. dr. Marin Manolescu, prof. univ. dr. Mihai Mircescu, prof. univ. dr. Emil Stan

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Georgeta Matei
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MATEI, GEORGETA

**Managementul calității în învățământul preșcolar :
valori, competențe, practici** / Georgeta Matei. - București :

Editura Universitară, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-355-4

371

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065913554

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul autorului și Editurii Universitare

Copyright © 2012
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

MANAGEMENT ȘI CONDUITĂ MANAGERIALĂ – VOCAȚIE ȘI EXPERTIZĂ PRACTICĂ, ORIGINALĂ, prof. univ. Dr. IOAN NEACȘU	9
INTRODUCERE	14
CAP. I. FUNDAMENTE TEORETICE	22
1. Calitatea și managementul calității - construcție și reconstrucție conceptuală	22
2. Cercetări științifice și didactic - experimentale în domeniul educației preșcolare și al managementului modern în instituțiile preșcolare	27
2.1. Concepții despre educație, copil și copilărie - succintă analiză social-istorică. Abordări actuale integrate	27
2.2. Teorii privind educația timpurie	39
2.3. Noi orientări și perspective privind educația la vârsta timpurie ..	45
2.4. Instituții, modele și programe de educație timpurie	48
3. Educația preșcolară - studii de țară în U.E. Principii, structuri instituționale - analize constructive	53
4. Managementul calității în rețeaua instituțiilor de învățământ preșcolar - cercetări și aplicații	67
4.1. Managementul în educație timpurie. Valori conceptuale, conexiuni necesare, evoluții istorice	67
4.2. Principiile Managementului Calității Totale (TQM) și valorile instituției grădiniță.....	78
4.3. Filosofia TQM- coordonate de aplicare la instituțiile preșcolare .	79
4.4. Viziunea sistemică asupra grădiniței și rețelei de grădinițe ca instituții publice	80
4.5. Empowerment-ul și calitatea resursei umane. Percepții și atitudini educaționale	81

CAP. II. VALORIZĂRI METODOLOGIC - APLICATIVE ÎN TQM ȘI ÎN EVALUAREA PERFORMANȚELOR INSTITUȚIILOR PREȘCOLARE	85
1. Repere generale și generative	85
2. Cercurile calității	90
3. Managementul previzional	91
4. Reengineeringul - metodă eficientă în managementul instituțiilor preșcolare	92
5. Modelul conducerii prin strategia obiectivelor	93
6. Sistemul acțiunii manageriale la timpul potrivit /JIT- Just in time	94
7. Strategia Kaizen sau metoda optimizării continue	95
8. Metoda „Deployment Goal”	97
9. Evaluarea calității - repere metodologice, diagnoză și prognoză.....	97
9.1. Diagnosticul calității	98
9.2. Benchmarkingul	98
9.3. Planul PEVA	100
9.4. Sistemul de sugestii	100
CAP. III. METODOLOGIA CERCETĂRII APLICATIVE	101
1. Metodă și metodologie în cercetarea educațională. Tipuri de cercetare.....	101
2. Designul cercetării empirice	107
2.1. Scopul și obiectivele cercetării	107
2.2. Ipotezele	108
2.3. Variabilele cercetării	109
2.4. Eșantionul- caracteristici, specificitate	110
2.5. Metode de cercetare, colectare și prelucrare	113
2.5.1. Observația coparticipativă de tip calitativ	113
2.5.2. Analiza documentelor școlare și managerial	116
2.5.3. Interviu calitativ	117
2.5.4. Focus grupul	118
2.5.5. Analiza de context- SWOT și PESTE	119
2.5.6. Studiul de caz	122
2.5.7. Chestionarul	124
2.5.8. Metode statistice de prelucrare a datelor cercetării	136
2.5.9. Tehnici, metode clasice și moderne ale managementului calității	138
3. Limite în cercetare	142
CAP. IV. REZULTATE, INTERPRETĂRI, COMENTARII	143
1. Educația actor principal în producerea și asigurarea calității educației în instituția preșcolară	144

2. Managerul/ Directorul de grădiniță - lidership, monitor, regizor și evaluator al calității în dezvoltarea instituției preșcolare	159
3. Părinții și comunitatea părinților - coparticipanți și beneficiari ai aplicării standardelor de calitate în grădiniță	173
4. Repere ale calității în rețeaua grădinițelor din București - studiu de caz	183
CAP. V. PENTRU UN PROIECT DE MANGEMENT PERFORMANT ÎN GRĂDINIȚĂ	191
1. Puterea /competența profesional-managerială a directorului instituției preșcolare - definire, parametri, structuri, funcții/roluri/ responsabilități	193
2. Formarea competențelor managerului de grădiniță	202
3. Proiectul de selecție și promovare a managerului de grădiniță – repere analitice și constructive	207
BIBLIOGRAFIE	243

MANAGEMENT ȘI CONDUITĂ MANAGERIALĂ – VOCAȚIE ȘI EXPERTIZĂ PRACTICĂ, ORIGINALĂ

Nevoia de a pătrunde științific și didactico – metodologic în noua paradigmă a managementului calității totale (TQM), a aplicațiilor la nivel preșcolar – baza devenirii omului ca personalitate este una de actualitate. Se remarcă faptul că eforturile investite și realizările de față vin în întâmpinarea unor imperative stringente pe atât de utile unei lucrări de autor cu valori adăugate certe.

Abordând o temă nouă, am putea spune „pentru mâine” în spațiul educației formale din învățământul românesc, un subiect de mare interes în contextul psiho - socio – educațional actual, anume cel destinat îmbunătățirii managementul în învățământul preșcolar, ne situăm în logica eforturilor esențiale circumscrise tentativelor de a identifica ariile de valorificare a activității actorilor participanți la educație în domeniul preșcolar, uneori mai puțin motivați în a se implica și performa în vederea promovării unui management de calitate.

Cercetarea autoarei se focalizează prioritar pe practicile de management din grădinițe, iar includerea în eșantionul investigat a trei categorii de actori: educatoare, directori, decidenți și părinți – este de natură a oferi complementarități ideatice fecunde pentru evaluatori și beneficiari.

Revenind la indicatorii economiei lucrării, evidențiem câteva repere ce pot defini atât contribuțiile autoarei, cât și valorile adăugate de aceasta în împlinirea calității cercetării, pe de o parte, satisfacția și interesul lectorului avizat al acesteia, pe de alta.

Mai întâi, este de remarcat structura cadru a lucrării, fiind relevante toate cele cinci capitole principale. Acestea acoperă într-o manieră corespunzătoare, atât partea de analiză și sinteză a literaturii în domeniu, cât și metodologia și rezultatele cercetării. Titlurile sunt prin ele însele clare și provocatoare: Fundamente teoretice; Valorizări metodologic – aplicative în TQM și în evaluarea performanțelor instituțiilor preșcolare; Metodologia cercetării aplicative; Rezultate, interpretări, comentarii; Pentru un proiect ameliorat de management performant în grădiniță.

În specificitatea succesiunii firești a abordărilor, prima sinteză prezintă într-o viziune modernă contextul socio – educațional actual specific învățământului preșcolar, caracteristicile managementului calității în domeniul educațional, noile deschideri ale educației timpurii focalizate pe principii, valori, filosofie, viziune, atitudini și practici educaționale eficiente și eficace. Producerea, asigurarea și îmbunătățirea calității managementului

în instituția preșcolară este una necesară și utilă cititorului de orice nivel, dar mai ales actorilor angajați în acest domeniu.

Textele destinate fundamentelor pedagogice ale filosofiei calității, caracteristicilor managementului modern aplicate în grădinițe, cât și analizei rafinate și originale a valorizării metodologic – aplicative în TQM precum și strategiilor de evaluare a performanțelor instituțiilor preșcolare, conduc la o idee cadru demnă de reținut: pentru domeniul pragmaticii științelor educației conduita de identificare a zonelor optime și a celor critice de aplicație în educația timpurie, în analiza implicațiilor acestora în organizația care învață devin uneori obstacole, altele pot fi stimulative pentru implementarea cu succes.

Complexitatea, relevanța și consistența metodologiei cercetării sunt rezultate din puterea de persuasiune a viziunii autoarei atașate analizei de context, calității intervențiilor și catalizatorului demers investigativ, de tip cercetare - acțiune. Acestora li se adaugă maniera clară a prezentării obiectivelor, listingul bogat destinat inventarului variabilelor, substanța enunțurilor ipotetice, reprezentativitatea eșantionului, setul de instrumente, în special chestionarele pentru educatoare, directori, părinți, analiza documentelor școlare, integrate firesc în logica etapelor de derulare a cercetării.

Cercetarea a inclus și o componentă destinată colaborării directe cu persoanele implicate în investigație, prin aplicarea unui focus – grup, având o durată estimativă de trei ore și examinat prin discuții în jurul unor teme semnificative. Sunt de reținut: aprecierea nivelului și calității activității grădinițelor în actuala lor structură și funcționalitate; aprecierea calității profesorilor - educatoare din perspectiva pregătirii/formării lor în cadrul instituțiilor de învățământ superior; aprecierea conduitei directorilor de grădiniță și definirea calităților configurează profilul lor personologic; măsura în care părinții copiilor de grădiniță sunt satisfăcuți de prestațiile profesorilor - educatoare, directorilor, inspectorului școlar, personalului din servicii conexe, ale celui administrativ; formularea unor propuneri pentru îmbunătățirea, în viitor, a calității activităților și serviciilor educaționale din grădiniță – sănătate, consiliere psihopedagogică; formarea unei opinii cu privire la modul în care sunt evaluate cadrele didactice educatoare prin inspecțiile școlare, de toate tipurile. O imagine edificatoare asupra cercetării este oferită de tabloul metodologic sintetic și puternic orientat corelativ, care explicitează corespondența dintre obiective, variabile, ipoteze și itemii instrumentelor de cercetare.

Cu valoare operațională crescută se dovedește a fi investigarea practicilor manageriale ale directorilor de grădiniță. Prioritară devine aici identificarea factorilor care condiționează implicarea reală a acestora în

implementarea managementului calității în instituțiile preșcolare și realizării performanțelor în domeniul educației timpurii. Sunt de reținut în economia investigațiilor: percepțiile asupra calității instituției preșcolare; înțelegerea necesității îmbunătățirii deciziilor privind procesele care se desfășoară în grădiniță; nivelul și extensia colaborării actorilor implicați; manifestarea motivației în activitățile de formare; crearea contextului pozitiv necesar îmbunătățirii calității prestațiilor didactice prin eficientizarea evaluărilor realizate de inspectorii de specialitate.

Semnificativă este maniera analitică a datelor obținute în urma aplicării chestionarelor, interpretarea fiecărei variabile a cercetării pentru diferitele grupuri investigate. Devin repere de analiză și interpretare modul implementării managementului calității în scopul îmbunătățirii procesului educativ, determinațiile calității profesionale, valorile culturii organizaționale, convergența/divergența interesului actorilor implicați în educație; nivelul de participare instituțională în cadrul organizației și al comunității; tipurile de activități integrate în programe și proiecte psihosocioeducaționale; deschiderea pe care acestea o au în realizarea unui sistem al calității; valorile experiențiale asociate practicilor manageriale; preferințele beneficiarilor în materie de opțiuni curriculare; percepția reușitei eforturilor de asigurare și îmbunătățire a calității serviciilor educaționale; repertoriul modalităților de adaptare la schimbare pozitivă, feedbackul și sugestiile de intervenție și suport ameliorativ.

Concluziile cercetării evidențiază valoare epistemologică și metodologic - acțională a nevoii de creare a unei active rețele între instituțiile preșcolare și între componentele managementului calității în care sunt implicați actorii. Datele obținute indică o confirmare a ipotezelor cercetării și dintr-o perspectivă ecologică.

Reținem aici doar câteva dintre cele mai provocatoare ipoteze de lucru ale autoarei:

- *Dacă* grădinița/școala prin actorii ei principali - educatoare, manageri, inspectori – cunosc și asigură calitatea în toate compartimentele educației preșcolare, *atunci* pregătirea copiilor – calitatea, ritmurile, progresele, relativa autonomie și atitudinile față de educația din grădiniță vor fi mai relevante;
- *Dacă* în școală/grădiniță există preocupări sistematice pentru crearea unui climat propice asigurării și dezvoltării copilului: mental, intelectual, social, moral, emoțional, fizic, acțional, ludic;
- *Și dacă* familia și comunitatea locală - actori, procese, relații ș.a. - vor fi pregătite/formate să aprecieze, să influențeze și să evalueze calitatea instituției de învățământ preșcolar potrivit unor criterii clare și relevante pentru rețea și subsistem,

Atunci: a) va crește conștiința educatoarelor la maturizarea socială a copiilor față de integrarea lor primară și secundară în familie și grădiniță; b) se manifestă satisfacția părinților, a comunității și organismelor autorității locale față de managementul grădiniței sau rețelei de grădinițe dintr-o zonă determinată – sector, localitate; c) se vor constitui premise certe, favorabile pentru:

- implementarea unui management al calității totale în instituția preșcolară;

- o dezvoltare adecvată și armonioasă a copilului, bazată pe valori, atitudini și comportamente interactive prosociale mai mature;

- o pregătire relevantă pentru școală, pentru o dezvoltare ulterioară a copilului în vederea integrării acestuia în grupul de apartenență, în clasa de referință școlară, precum și în comunitate.

Accentele critice nu lipsesc și sunt relevante: cadrele didactice valorifică în relativă măsură cunoștințele acumulate, directorii nu se implică suficient în dezvoltarea unui management de calitate, evaluarea prezintă unele disfuncționalități, părinții nu sunt suficient responsabilizați în procesul de educație al propriilor copii acasă etc., etc.

Cercetarea empirică prezentă în lucrare a condus la validarea unui **model de proiect managerial destinat inspectorilor** de specialitate din învățământul preșcolar și un posibil **program de formare a directorilor de grădiniță/pentru rețelele de grădiniță**. Se adaugă și o diagnoză a situației actuale privind calitatea învățământului preșcolar, oferta bogată de instrumente utile actorilor implicați în educația timpurie a copiilor ș.a. În acest fel, se anticipează efecte pozitive precum *creșterea motivației pentru îmbunătățirea calității serviciilor educaționale, focalizarea atenției pe sprijin acordat copiilor preșcolari, conjugarea eforturilor în vederea creșterii performanțelor în instituția grădiniță*.

Considerăm oportune și pertinente recomandările făcute de autoare diversilor actori în domeniu - educatoare, directori, inspectorii, părinți - care își propun să creeze un cadru optim necesar implementării unui management de calitate în instituțiile preșcolare.

Soliditatea lucrării rezultă și din analiza spectrului bibliografiei de referință, cuprinzând texte de actualitate în domeniu, selectate atât din literatura străină, cât și din cea românească, cu autori cunoscuți și cu evidentă recunoaștere științifică în domeniu, în comunitate.

Modelul de proiect managerial destinat inspectorilor de specialitate din învățământul preșcolar, cât și posibilul program de formare a directorilor de grădiniță/pentru rețelele de grădiniță au o semnificativă valoare adăugată, confirmând substanța demersului investigativ, progresele în materie de

competențe manageriale - abilități, cunoștințe, valori și atitudini pozitive față de domeniul științelor educației.

Lectura acestui text – inițial o teză de doctorat – al cărei coordonator științific am fost – lasă în conștiința noastră imagini pozitive și semnificative de stil ales, plăcut, simplu, nu simplist. Analiza este profund umană, este deopotrivă științifică, tehnică, didactică. Tentativele autoarei sunt reușite, au statut de performanțe, au viziune și forță de pătrundere în zona publică, uneori tulburată a managementului calității. O profesie unde e nevoie de transformări pozitive, de reflecție, de răsfrângeri care luminează, unde e nevoie de echilibru, de maturitate, de angajare și implicare (și nu de tensiunea politicului), tensiune ce implică valori culturalizatoare, supunerea la proba unui timp al dinamicii, al meditației, al demnității și etosului profesional.

Dorim soartă bună prezentei apariții și împlinirea așteptărilor cititorilor, manageri sau aspiranți la această dificilă funcție și, în curând profesie.

București, ianuarie 2012

Prof.univ.dr. IOAN NEACȘU
Facultatea de Psihologie și Științele
Educației
Universitatea din București

INTRODUCERE

Condițiile societății contemporane – dezvoltarea în ritm rapid a științei și tehnicii, amplificarea și derularea tot mai accelerată a vieții, limitarea resurselor disponibile ș.a., impun ca exigențele față de formarea/ pregătirea omului să sporească în mod considerabil.

Educația își extinde acțiunea la dimensiunile întregii societăți. Prin canalele mass-media și sociale se propulsează o cantitate tot mai mare de informație relevantă, toți factorii sociali dobândind astfel și capacități educative semnificative. De asemenea, educația ca formă și dimensiuni temporale în extensie se diversifică de-a lungul întregii vieți a omului, devenind *educație permanentă*.

Complexitatea și dinamica vieții sociale globale impun o nouă mentalitate educativă, fondată pe democratizarea reală a învățământului, pe egalizarea șanselor la instruire pentru toți copiii și pentru fiecare, pe crearea condițiilor optime pentru educarea tuturor cetățenilor.

Educația contemporană capătă o dimensiune universală, caracterizată prin complexitate și globalitate, viziune holistică și prospectivă, cu sublinierea permanenței și eficacității ei, a calității tuturor componentelor.

Pentru a satisface cererea generală de educație și pentru a-i da omului o pregătire astfel încât să facă față noilor provocări și noilor cerințe ale societății moderne, *educația se dezvoltă și se diversifică*, îmbogățindu-se cu noi conținuturi și dobândind noi valențe, noi orientări. Astfel, provocările lumii contemporane au implicații evidente în toate domeniile educației. *Fenomenul descentralizării*, tulburările demografice, poluarea mediului, schimbările în economie, explozia informațională, evoluția sistemului de valori, accentuarea discrepantei între țările bogate și țările sărace, subdezvoltarea, sărăcia ș.a. creează contradicții și disfuncții majore, a căror rezolvare necesită mari eforturi materiale și de inteligență umană.

Condițiile societății contemporane produc mutații frecvente în toate sectoarele vieții, obligând omul contemporan la o permanentă adaptare. De aceea, menirea principală a educației societății actuale și de mâine este aceea de *a-i forma omului o bună capacitate de adaptare*.

În condițiile dezvoltării accelerate a științei și tehnologiilor, a unor frecvente mutații aspiraționale, *capacitatea de adaptare rapidă la noile situații devine una dintre calitățile principale ale omului modern*.

Educația, inclusiv cea din învățământul preșcolar, trebuie să țină seama de tendințele și direcțiile de evoluție ale societății contemporane, să-și racordeze politica educațională la cerințele social – economice prezente și

viitoare, restructurându-și permanent obiectivele, conținuturile și metodologia. Ținte majore devin astăzi:

- pregătirea copiilor și a tineretului în vederea impactului cu tehnologia modernă;
- centrarea educației pe copil, impunând în învățământul preșcolar programe diversificate și individualizate/personalizate;
- dominantă accentului pe rolul formativ al grădiniței de copii;
- asigurarea continuității între grădiniță și școală prin permanentizarea grupei/clasei de pregătire pentru școală și prin accentuarea procesului de socializare a preșcolarilor;
- extinderea mobilității și flexibilității învățământului preșcolar prin introducerea unor activități opționale sau alternative;
- asigurarea șanselor de instruire pentru toți copiii și pentru fiecare, fără nici un fel de discriminare – socială, religioasă, de gen, de statut, rasă ș.a..

Educația copilului mic constituie „proba de foc” a oricărui sistem de învățământ. De felul cum se face educația la această vârstă depind eficiența, eficacitatea și stabilitatea celei ce se va face în continuarea școlarității.

La nivel mondial, preocupările sistematice în domeniul educației timpurii au apărut la sfârșitul secolului XX. În decursul anilor, s-au desfășurat evenimente majore marcante la nivel internațional în domeniul educației timpurii. Astfel, putem menționa:

- publicarea raportului *Starting Strong II*, realizat de Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD), în 2006;
- publicarea raportului *Starting Strong I*, realizat de OECD în 2001;
- organizarea summitului ONU, din 2000, în care au fost evidențiate beneficiile economice obținute de statele care au investit în educația timpurie;
- adoptarea, în 1994, a *Declarației de la Salamanca* referitoare la educația incluzivă;
- elaborarea Declarației Conferinței de la Jomtien, din 1990, referitoare la educația pentru toți; declarația subliniază faptul că procesul de învățare începe încă de la naștere, motiv pentru care se impune necesitatea unor servicii care să integreze domeniile sănătății, nutriției și igienei cu dezvoltarea fizică, emoțională și cognitivă a copilului;
- semnarea acordului privind Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la 20 noiembrie 1989, la New York.

Educația timpurie, ca primă treaptă de pregătire pentru educația formală, asigură *intrarea copilului în sistemul de învățământ obligatoriu* (în jurul vârstei de 6 ani). Esențială devine aici formarea sensibilității și capacității de a învăța. **Investiția în educația timpurie este cea mai rentabilă investiție în educație**, după cum arată un studiu elaborat mai recent de **R.Cuhna** (2005), unul dintre laureații Premiului Nobel pentru economie.

Învățarea timpurie favorizează în mod cert oportunitățile de învățare de mai târziu. Abilitățile și cunoștințele dobândite mai devreme favorizează dezvoltarea altora ulterior, iar deficiturile de cunoștințe și deprinderi, abilități, produc, în timp, deficiențe mai mari, oportunități de învățare ratate sau slab valorificate.

Știm că “educația”/”formarea”/”pregătirea” copilului încep încă înainte de naștere. Educația timpurie însă cuprinde educația copilului în intervalul de vârstă de la naștere până la intrarea acestuia la școală. Grădinița, ca **serviciu public de educație relativ formală** asigură mediul care garantează siguranța și sănătatea copiilor și care, ținând cont de caracteristicile psihologice ale dezvoltării copilului, **implică** atât familia, cât și comunitatea în procesul de învățare socială și școlară deopotrivă.

Dintre caracteristicile și notele distinctive ale educației timpurii am putea aminti:

- *copilul este unic, abordarea lui trebuie să fie holistică și comprehensivă din toate punctele de vedere ale dezvoltării sale;*
- *la vârstele mici este fundamental să avem o abordare pluridisciplinară - îngrijire, nutriție, sănătate și educativă în același timp;*
- *la nivelul relației “didactice”, adultul/educatorul apare ca un “partener” de joc, matur și care cunoaște toate nuanțele și detaliile jocului, regulile/norme care trebuie respectate;*
- *activitățile desfășurate în cadrul procesului educațional sunt adevărate ocazii/oportunități de învățare situațională, uneori problematizată;*
- *părintele nu poate lipsi din acest “cerc formativ/educațional”, el fiind partenerul-cheie în și pentru educația copilului, iar relația familie – grădiniță - comunitate este o triadă hotărâtoare cu efecte pe o foarte lungă perioadă de timp în dezvoltarea copilului. (91, pag.6)*

Într-un asemenea context, **Declarația adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite**, la cea de a XXVI-a Sesiune Specială din data de **10 mai 2002** este relevantă pentru că ea cuprinde principiile care

ghidează mișcarea globală de construcție a unei lumi demne pentru copii, definind și principalele jaloane pentru construcția unui sistem de educație timpurie a copiilor. Dintre aceste principii, următoarele constituie cheia de boltă pentru soliditatea și viabilitatea acestui sistem, în oricare din țările considerate în analiză:

- *Interesele superioare ale copiilor trebuie să fie principalul obiectiv pentru toate acțiunile legate de copii;*
- *Investiția în copii și respectarea drepturilor lor este una dintre modalitățile cele mai eficiente de eradicare a sărăciei;*
- *Orice copil este născut liber și egal în demnitate și drepturi;*
- *Copiii trebuie să aibă parte de un start cât mai bun în viață;*
- *Toți copiii trebuie să aibă acces și să absolve învățământul primar, gratuit, obligatoriu și de bună calitate;*
- *Copiii și adolescenții sunt cetățeni care dispun de capacitatea de a contribui la construirea unui viitor mai bun pentru toți;*
- *Realizarea obiectivelor de dezvoltare a copilului în noul mileniu necesită continua reînnoire a voinței politice, mobilizarea și alocarea unor resurse suplimentare la nivel național și internațional, avându-se în vedere urgența și gravitatea nevoilor speciale ale copiilor;*
- *O lume mai bună pentru copii este o lume în care toți copiii se vor putea bucura de anii copilăriei – un timp al jocului și al învățării, când copiii sunt iubiți, respectați și alinați, când drepturile le sunt promovate și protejate, fără nici un fel de discriminare, când siguranța și bunăstarea lor sunt considerate primordiale și când se pot dezvolta în sănătate, pace și demnitate.*

Planul de acțiune adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite evidențiază accentul deosebit pus pe următoarele elemente - valori, devenite structura de rezistență în construcția unui sistem de educație timpurie. Să reținem câteva:

- *Dezvoltarea fizică, psihică, spirituală, socială, afectivă, cognitivă și culturală a copiilor constituie o prioritate națională și globală.*
- *Principala răspundere pentru protecția creșterea și dezvoltarea copiilor îi revine familiei și, ca atare, familia este îndreptățită să beneficieze de toată protecția și sprijinul de care are nevoie.*
- *Accesul părinților, familiilor, tutorilor, al persoanelor care au în îngrijire copii și al copiilor înșiși la o gamă completă de informații și servicii este o prioritate.*
- *Punerea în practică a unei legislații naționale, a unor politici și planuri de acțiune, alocarea resurselor pentru protecția drepturilor copilului și înființarea sau consolidarea unor organisme*

naționale sau a unor instituții pentru asigurarea bunăstării copiilor este o obligație a guvernelor care s-au angajat să implementeze planul de acțiune adoptat la Sesiunea Specială a Adunării Generale a Națiunilor Unite.

- Dezvoltarea sistemelor naționale de monitorizare și evaluare a impactului acțiunilor asupra copiilor este o măsură de primă necesitate.
- Consolidarea parteneriatelor cu factorii care pot contribui în mod deosebit la promovarea și protecția drepturilor copiilor se asociază cu implicarea directă a autorităților locale, a parlamentului, a organizațiilor neguvernamentale, a sectorului privat și a agenților economici, a conducătorilor religioși, spirituali, culturali, a liderilor și a membrilor comunităților în sensul cel mai larg.
- Este necesară îmbunătățirea statutului, moralului și profesionalismului persoanelor care lucrează direct cu copiii, al educatoarelor din creșe și grădinițe, asigurarea unei remunerări adecvate a muncii acestora și crearea de oportunități și stimulente pentru evoluția lor.
- Dezvoltarea și implementarea unor politici și programe naționale privind frageda copilărie este o măsură de primă necesitate în vederea îndeplinirii angajamentelor asumate de șefii de stat și de guvern care au participat la Sesiunea Specială dedicată copiilor a Adunării Generale ONU.
- Educația este un drept al omului și un element esențial pentru reducerea sărăciei și muncii în rândul copiilor, dar și pentru promovarea democrației, păcii, toleranței și dezvoltării.
- Extinderea și îmbunătățirea ocrotirii și educației în perioada copilăriei mici, în mod egal pentru băieți și fete, și mai ales pentru copiii cei mai vulnerabili și mai dezavantajați constituie un obiectiv primordial al educației
- Îmbunătățirea calității educației, satisfacerea nevoilor de învățare ale tuturor copiilor, consolidarea ocrotirii și educației în perioada copilăriei mici prin asigurarea de servicii și susținerea de programe orientate spre familii, tutori, personalul de ocrotire și educație și comunitate sunt obiective și acțiuni cuprinse în strategia de formare a sistemului de educație timpurie.

Studiile științifice referitoare la efectele educației timpurii preșcolare (vezi, *Pre-School Education in the European Union. Current Thinking and provision*, 1995) au scos în evidență o serie de elemente cu semnificație majoră pentru decidenții politicilor educaționale. Astfel:

- Educația timpurie (incluzând educația preșcolară) are un *efect pozitiv asupra abilităților copilului și asupra viitoarei sale cariere școlare*, în special pentru copiii proveniți din medii socio-economice foarte defavorizate. Explicat se are în vedere faptul că aceștia progresaază în plan intelectual, dezvoltă atitudini pozitive față de învățare precum și motivația orientată spre a depune în viitor un efort real în școală. Pe de altă parte, s-a constatat că educația timpurie are un efect pozitiv asupra formării abilităților intelectuale și sociale ale copiilor, independent de mediul lor de proveniență, mai ales în condițiile în care instituțiile preșcolare promovează cu adevărat calitatea, atât în ceea ce privește mediul fizic, cât și interacțiunile adult/copil.

- Educația timpurie (incluzând educația preșcolară) are *efecte pozitive mai târziu asupra viitoarei integrări sociale* a adolescentului și adultului. Studiile longitudinale au stabilit faptul că pentru copiii proveniți din medii socio-economice defavorizate s-a observat o reducere a comportamentului delinvent, precum și o rată mai mare a duratei de școlarizare. Acest efect asupra integrării sociale poate fi explicat, desigur, printr-o integrare educațională reușită cu mai puțini ani de repetenție, cu rate mai scăzute de abandon și cu o dorință mai mare a copilului de a se integra în societate.

- *Mărimea grupei* este, de asemenea, importantă. Unii autori, legea însăși, consideră că 25 de copii este maximum, iar în clasele cu peste 25 de copii ar trebui să fie prezenți doi adulți. De aceea, ratele înalte de personal, însoțite de cooperarea dintre adulții responsabili cu educația copiilor și o acțiune educațională de calitate au efect asupra dezvoltării viitoare a copiilor.

- *Influența formării și supervizării personalului* asupra dezvoltării copiilor. Există trei domenii interdependente ale comportamentului adultului care au un impact asupra dezvoltării copiilor:

(1) Organizarea clasei pe grupe în diferite arii, permițând copiilor să acționeze individual sau în grupuri mici sau mai mari. Această formă de organizare are efecte pozitive asupra dezvoltării sociale (independență, cooperare, rezolvarea conflictelor sociale) și a limbajului.

(2) Introducerea unor tipuri diferite de material didactic auxiliar (suport), accesibil și adecvat copiilor, cu sugestii pentru activități structurate educaționale. Acest fapt dă posibilitate copiilor să devină implicați în jocul elaborat și, în același timp, să-și dezvolte noi abilități sociale și emoționale.

(3) Calitatea interacțiunilor adult - copil, atât din perspectiva managementului comportamentului social - stimularea discuției, a exprimării de sine, încurajarea independenței etc., cât și din punctul de vedere al dezvoltării limbajului – componentă în managementul timpului de

vorbire/exprimare orală și de încurajare a copiilor care dispun de oportunități pentru a putea să se exprime mai mult.

Implicarea activă a familiilor în educație și în promovarea participării lor. Proiectele care vizează implicarea părinților din medii defavorizate în educația propriilor copii sunt numeroase și variate. În cercetările de profil lipsesc uneori argumente solide vizând sprijinul implicării parentale reale în și pentru definirea și aplicarea unor metode de acțiune eficientă. Se evidențiază doar prezența unui *tip instrumental de intervenție* vizând echiparea părinților cu un set de activități specifice care să fie realizate acasă este mai relevant pentru copiii cu nevoi speciale decât pentru copiii din medii defavorizate, în special atunci când aceștia din urmă beneficiază de un învățământ preșcolar bun. Alte forme de implicare parentală par să fie benefice pentru copiii defavorizați, incluzând sprijin emoțional, dezvoltarea unei relații tonice părinte – copil, satisfăcătoare, multiplu ajutor în utilizarea serviciilor disponibile la nivel local (de exemplu, serviciile sociale, cele de consiliere familială, cele vizând elementele de nutriție).

Într-o concluzie preliminară, menționăm că efectele educației timpurii asupra educației ulterioare a copilului sunt în relație cu influențele educaționale „infuzate” pe parcurs. La o vârstă timpurie, (până la 3 ani), tipurile de îngrijire oferite copiilor influențează dezvoltarea lor. Mai târziu (învățământul preșcolar, primar, gimnazial și liceal), rezultatele depind și de experiențele și strategiile oferite în procesul de învățare timpurie. De aceea, este foarte important să se definească și să se promoveze calitatea educației la aceste niveluri. Pe de altă parte, cercetările străine în domeniu, John Dewey, Erik Erikson, Lev Vîgotsky, Howard Gardner, Jerom Bruner, arată că **cel mai mare beneficiu al educației timpurii apare în planul non-cognitiv.** *Au fost astfel identificate multe relații și corelații pozitive și semnificative între frecvența grădiniței și comportamentele centrate pe sarcină, între dezvoltarea socio-emoțională, motivație și atitudinile pozitive față de învățare.*

În condițiile unor importante deficiențe existente în sistemele educaționale, cele mai multe țări industrializate oferă programe de învățământ pre-primar, ce au ca țintă categoriile sociale cu venituri mici și grupurile etnice sau sociolingvistice minoritare (OECD, 2001). Programele caută în general să dezvolte aptitudini cognitive, lingvistice, de citire, de calcul de bază, în așa fel încât să ofere șanse egale copiilor care se pregătesc pentru învățământul primar. De asemenea, aceste programe urmăresc dezvoltarea abilităților sociale și emoționale ale copiilor. Modelele și sistemele de educație preprimară implementate în aceste țări diferă uneori

major din punct de vedere al intensității, relevanței, echilibrului, acoperirii, calității și impactului față de cele din țările sărace.

Economist și laureat al premiului Nobel, Heckman (Heckman, 2006) a susținut că, cel puțin în cazul Statelor Unite, educația de calitate și asistență acordată de timpuriu copiilor reprezintă *una dintre puținele politici* capabile să sporească oportunitățile sociale și economice ale comunităților și, prin urmare, pentru societate. Bazându-se pe o analiză cost-beneficiu a programelor școlare și a unor politici alternative, Heckman demonstrează o descreștere a beneficiului economic pe măsură ce se întârzie punerea în practică a acestor politici. Educația și/sau asistența socială pre-primară de calitate, oferită la scară largă și într-o „doză” suficientă, încurajează dezvoltarea competențelor școlare privind limbajul, literatura, matematica și științele și sprijină evoluția abilităților socio-emoționale ce țin de învățare, în special autocontrolul și sociabilitatea (McClelland et al., 2006). În mod ideal, educația pre-primară oferă copiilor o serie largă de aptitudini care îi vor ajuta să profite de oportunitățile educaționale care apar în școala primară și secundară. Cu cât sunt mai bine pregătiți la început, cu atât mai eficientă va fi educația în școală. Investițiile în programe de educație preșcolară de calitate pentru copii, acționează ca un catalizator al investițiilor în sistemul școlar.